

SKJOLDBORGIANA

Af AUGUST F. SCHMIDT.

I ERINDRINGSVÆRKET "Min Mindebog" I (1934), S 105 nævner *Johan Skjoldborg*, at han ikke kender noget til sin Moders Familie. Derfor tør det anses for hensigtsmæssigt at fremkomme med nogle faa Oplysninger om hende. Hun hed *Zidse Kierstine Thomasdatter* og var fra *Højstrup* i Tømmerby Sogn Nord for Øsløs. Hun blev født den 4. Juli 1821 og var Datter af Ægteparret *Thomas Jepsen* og *Karen Thomasdatter*. De døde som gamle Mennesker paa Fattiggaarden.

Da Skjoldborg var 24 Aar, traf han en Kone (vistnok Fru Thorhave fra Skerpinggaardegnen), der fortalte ham om hans Moders Forældre. Ved at høre, at de havde faaet Fattighjælp, kom han til at tænke paa sin Faders Moder *Johanne Malene Andersdatter* (født 1794), der, saa vidt han vidste, altid havde holdt sig fri af Fattigvæsenet. Han blev paa Grund af denne Viden inspireret til sin *første* Novelle: "Malenes Dreng"¹⁾, som han sendte ind til N. C. Roms "Folkets Almanak". Vistnok paa Forlagets Opfordring omarbejdede han den, hvorefter den blev offentliggjort i nævnte Almanak for 1887 under Titlen: "Et Endeligt". I den omarbejdede Form forsøger Drengene ikke deres Moder, hvilket passer godt nok med de virkelige Forhold, eftersom Skjoldborgs Fader og hans Brødre, dengang deres Fader døde i 1830'erne, var alt for unge hertil²⁾.

I "Et Endeligt" arbejder Moderen tappert, og med Held, for at undgaa Fattigvæsenet. Hun kaldes i Novellen *Johanne*, hvilket, som vi ved, er det første af Bedstemoderens Navne, *Malene* det andet.

Da den virkelige *Johanne Malene Andersdatter* i 1846 døde, blev hun indført i Skifteprotokollens Dødsanmeldelsesliste af 24. Februar 1846 for Øsløs Sogn som *Fattiglem*, og som saadan anmeldt af Præsten.

Traditionen om hendes heroiske Kamp for Udkommet har altsaa ikke været ganske i Overensstemmelse med Virkeligheden, men den har til Gengæld haft en heldig Indflydelse paa Skjoldborgs digteriske Virksomhed. Der har saaledes ingen Grund været til for ham at holde sig mere paa Afstand fra Moderens Familie, fordi den havde taget mod Fattighjælp, nu da vi véd, at dette ogsaa havde været Tilfældet for hans beundrede Farmoders Vedkommende.

Den i "Min Mindebog" I, 21, 34 omtalte gamle Lærer, der underviste *Johan Skjoldborg* som lille Dreng, havde ogsaa i sin Tid været Lærer for Skjoldborgs Fader. Han hed *Himmelstrup* og var Fader bl. a. til Højskoleforstander *Georg Himmelstrup* (1850-1932), Galtrup Højskole. Den gamle Lærer *Himmelstrup* var Forlover ved *Johan Skjoldborgs* Forældres Bryllup.

*

I *Ranum* Seminariums Protokol oplyses, at *J. M. Nielsen* [bemærk, at han endnu ikke havde antaget Navnet Skjoldborg] var født ^{27/4} 1861, hjemmedøbt samme Dag, frembaaret i Kirken ^{24/6} 1861, konfirmeret ^{4/4} 1875, vaccineret ^{30/6} 1863 af Dr. Cantor i Kjettrup. Lægeattest af Dr. Heiberg i Thisted. Et Aars Praksis for Andenlærer Nielsen i Øsløs. Forholdsattest fra Pastor S. A. Møller. Kaution fra 40 bosiddende Folk fra Øsløs (bl. a. Pastor Møller), hvorved der sikredes ham et Beløb paa 650 Kr. Vidnesbyrd 1880: vindig, livlig, ikke flittig, afholdt som Pudsmager. 1881 dimitteret med Karakteren: Duelig, 155 Points (160 var første Karakter).

	Aarseksamen	
	20/6-19/7 1879	18/6-20/6 1880
Religion	9	5½
Dansk	8	6
Dansk Stil	5½	4
Skrivning	4	7
Regning	4	4
Historie	8½	6
Geografi	7½	7
Matematik	3	4
Naturhistorie	4	6½
Naturlære	5	1
Sang – Musik	3½	4½
Gymnastik	6	0
Tegning	4	6
Summa	135	105
Nr.	11	17

Altsaa stor Tilbagegang i 1880, men derefter tog han sig sammen, saaledes at den afsluttende Eksamen blev helt pæn.

*

I Efteraaret 1940 udsendte Gyldendal en Samling Noveller af *Johan Skjoldborg*: "Familien i Korshuset" (136 Sider), indeholdende 16 Historier, udgivet uden nogen særlig Orden eller med Hensyntagen til Indholdssammenhængen mellem de enkelte Fortællinger. Der er ikke gjort noget Forsøg paa at faa alle spredt tilgængelige Noveller med, idet jeg erindrer at have læst flere saadanne, der ikke findes optaget i Skjoldborgs Novellesamlinger (jfr. min Bog om J. Sk., 48). "Familien i Korshuset" indeholder adskillige gode og stemningsbevægende Fortællinger, bl.a. "Familien i Korshuset", "Nytaarsgaven", "En Pilgrimsgang", "Store Kurt fra Værket", "Sagamanden fra Hannæsland", "Ved en festlig Lejlighed", "En mærkværdig Kirkegangsdag", "Mesterrytteren", "Krisetid" og "Mor og mig og Muvens". Bogen har ikke mange kulturhistoriske Enkeltheder, men Menneskeskildringen i den er rig og skøn. Sproget er klart og hjerteligt og præget af Digterens jyske Dialekt. Alle Historierne bæres af *Johan Skjoldborgs* mærkelig skønne Livsfølelse, en usvigelig Tro paa Godhedens Grokraft, og

¹ Jfr. *Johan Skjoldborg*: Min Mindebog I, 106 ff.

² Se nærmere Historisk Aarbog for Thisted Amt 1939, 185-86.

de er et sidste, vemodigt Minde om Husmandsdigteren, der kom til at øve en folkerejsende Gerning i vort Land.

*

Ikke mindst virkende til, at Skjoldborg blev kendt i alle Kredse og Folkelag var hans *Husmandssange*, som han blev inspireret til, da han i 1897 havde Aarskursus paa Statens Lærerhøjskole i København. Ovre i Hovedstaden længtes han hjem til sin Barndomsegn og til de Mennesker, han kendte der. Han saa tydeligt for sig Husmandens Hjem og hans Gerning, og ud af denne Længselsstemning groede Sangene "Min Plet af Fødelandets Jord" og "Naar Vinteren rinder i Grøft og i Grav" (digtet i hans Stue, Marstrandsgade 16, Kbh.). Et Omkvæd: "Mit Hus, min Toft, min Have" maatte vige for "Med min Hakke, min Skovl og min Spade".³⁾ Digtet er med Rette blevet Husmændenes Liv-Sang, men ogsaa en Arbejdsglædens Lovsang.

*

Skjoldborg havde særlig Interesse for flittige og snilde Folk. Det er derfor let forstaaeligt, at han opsøgte Sønnen af den opfinderbegavede Smed *Arent Andersen* i *Erslev* paa Mors. Mester Arent (1828-1908) skrev Skjoldborg en smuk Skildring af i Skive Folkeblad ^{4/8} 1925.⁴⁾ Smeden fra Erslev havde mere Held med sig i Verden end det mekaniske Geni Jens Rod, som Skjoldborg har berettet om i Novellen "Det bristede" (I Skyggen). En Mand som Arent Andersen var med til at forplante et Folks Kultur, derfor skrev Skjoldborg ham en Minderune.

*

I Morsø Folkeblad ^{24/12} 1939 har Lærer *Jens Rolighed* i en værdifuld Kronik fortalt om Skjoldborgs Barndomshjem, idet to gamle Mænd, Landpost *Jens Chr. Andersen* og Skipper *Niels Sørensen*, har meddelt Erindringer fra deres Drengetid sammen med Skjoldborg. Det er disse Mænd, man finder nævnt i Digterens Hjemstavnsang: "A howe godt mi bette Ti", hvor det i et Vers hedder:

"Da gjik i Fywesih' wi Knæjt'
aa waajed laandt aa lænng:
Jens Skrædders Jens og Søren Nihls
aa oll di ajer Drænnng".

I en anden Artikel har Jens Rolighed fortalt smukke Træk om Skjoldborgs store Hjælpsomhed samt skildret hans Hjem paa Bakken ved *Løgstør*. Artiklen blev offentliggjort i Aalborg Amtstidende og derefter citeret i Hejmdal ^{26/7} 1940. Se ogsaa J. R. i Morsø Flkbl. ^{16/4} 1941.

I Herning Venstreblad ^{2/3, 4/3} 1940 har M. J. (vel *Magnus Ingemann*) fortalt nogle fortrinlige Minder fra *Dynæs*, da Skjoldborg boede der. Og i *Johannes Fønss'* Erindringer: "Glade og gyldne Minder" (1940) er der en livfuld Skildring af Skjoldborg og hans Folkefester paa *Dynæs*.⁵⁾

Endelig skal nævnes, at *Johannes Buchholtz* i Romanen "Vanda Venzel" (1939, 265 Sider) giver en Levnedstegning af Fru *Louise Skjoldborg*, hendes Barndom, Ungdom og Samliv med Skjoldborg. Romanen slutter med Opgivelsen af *Dynæs*. Den spændende og gribende Bog er af stor menneskelig Værdi. Den indeholder mange interessante Enkeltheder til Belysning af Skjoldborgs Karakter og Væremaade og er i det hele et ejendommeligt og værdifuldt Supplement til Litteraturen om Digteren fra Hannæs. Hvor meget der for Fru Skjoldborgs Vedkommende er Digtning og hvor meget Virkelighed i Romanen er ikke godt at sige for udenforstaaende; kun Fru Skjoldborg selv kan afgøre Sagen. For Litteraturhistoriens Skyld maa man oprigtigt ønske, hun ved Lejlighed vilde meddele Offentligheden, hvor nær opad det virkelige Liv det skønlitterære Værk "Vanda Venzel" er. Der er Partier i det, der ved sit tragiske og strenge Indhold erindrere om *Martin Andersen Nexø's* Barndomsbog: "Et lille Kræ" (1932).

*

Ovenstaaende Oplysninger er at betragte som Supplement til min Bog: "Johan Skjoldborg" (1938) og til Afhandlingen om Skjoldborgs Slægt i Historisk Aarbog for Thisted Amt 1939, 183-196. Da de, som man har set, indeholder Enkeltheder af Interesse for Skjoldborgforskningen, har jeg ment, det var rigtigst at fremkomme med dem her.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1941, side 33-39)

³ Om Husmandssangene se Kjeld Galster i Jyllandsposten ^{14/8} 1932 og min Bog om J. Sk., 16-19.

⁴ Jfr. Morsø Folkeblad ^{10/4} 1940 (Aug. F. S.).

⁵ I Politikens Magasinet ^{20/8} 1939 findes et Fotografi af Johan Skjoldborg som Røgter. Se ogsaa Thorvald Hansens og Henrik Ussings Bog: "Mellem sydfynske Sunde" (1934), 107, hvor man ser J. Sk. i Skjortearmer syne en Gaardmands Heste paa Strynø.

En morsom Anekdote om Skjoldborg og Aakjær er trykt i Hejmdal ^{31/6} 1939.